

رسانه‌های دیداری و رسالت ترویج حجاب

مجموعه بابراهیمی

اشاره

«عفاف» و «حجاب» به عنوان دو مقوله‌ای که در سال‌های اخیر تا حدودی مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند، همواره دغدغه خاطر اندیشمندان دینی بوده و بزرگانمانند شهید مطهری (ره) درباره آن مطالب مهمی ارائه کرده‌اند. در زمینه احیای فرهنگ حجاب، نهادهای مختلفی موظف به ایفای نقش هستند که از جمله آن‌ها صدا و سیما است. این نهاد در جایگاه یکی از اصلی‌ترین رسانه‌های جمهوری اسلامی ایران، وظیفه نهادینه کردن ملزومات اسلامی و در زمره آن‌ها حجاب را بر عهده دارد؛ نوشتار پیش‌رو بر آن است تا به تبیین نقش رسانه‌های دیداری و به ویژه تلویزیون در ترویج فرهنگ حجاب بپردازد.

دنیای غرب، با تکیه بر رسانه‌های جمعی و به ویژه شبکه‌های تلویزیونی، سال‌هاست پروژه دنیالسه‌داری را برای ضربه زدن به هویت ملت‌های گوناگون و نیز ترویج مقاصد شوم خود طرح‌ریزی و اجرا کرده است. یکی از مسائلی که از سوی این مجامع مورد

توجه قرار گرفته، ضربه زدن به عفاف و حجاب زنان مسلمان می‌باشد. افزایش تولیدات مستهجن رسانه‌ای، ترویج بی‌بند و باری و فرهنگ برهنگی، بزرگنمایی اقدامات دولت‌ها علیه حجاب، اخراج گوینده‌های محجبه و نیز تمسخر نمادهای حجاب اسلامی (مقنعه، پوشیه، چادر و ...) از جمله اقداماتی است که در راستای رسیدن به اهداف مذکور از سوی رسانه‌های تصویری غرب شدت گرفته است. با توجه به این‌که براساس تحقیقات انجام شده در شهر تهران، پس از کودکان زیر ۱۵ سال، زنان خانه‌دار بیش‌ترین درصد تماشاگران تلویزیون را تشکیل می‌دهند، این رسانه و وظیفه گسترده‌ای را در جهت مبارزه با فرهنگ برهنگی و نیز نهادینه کردن فرهنگ حجاب بر عهده دارد.

در برنامه‌ها و تولیدات رسانه‌های تصویری، ضعف‌هایی وجود دارد که مستقیم یا غیر

شهرستان علوم انسانی

مستقیم به فراگیر شدن فرهنگ بدحجابی در جامعه دامن می‌زند. برای روشن شدن این ادعا، مواردی را با ذکر مصداق بیان می‌کنیم.

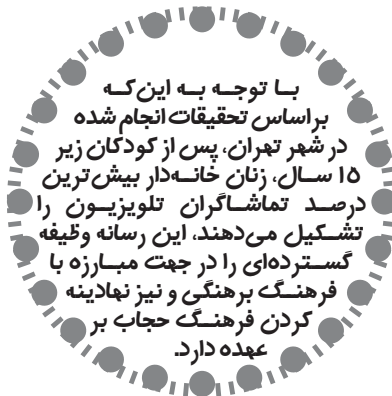
آسیب‌رسانی رسانه‌های دیداری به فرهنگ حجاب و عفاف

استفاده از بازیگران خارجی در فیلم‌های ایرانی

حضور بازیگران خارجی در فیلم‌های ایرانی سابقه‌ای طولانی دارد و به سینمای پیش از انقلاب برمی‌گردد؛ ولی باید توجه داشت که این سینما با سینمای پس از انقلاب، تفاوت اساسی دارد و هر یک دارای مؤلفه‌هایی به طور کامل متمایز از دیگری است. با وجود این، در فیلم‌ها و حتی سریال‌های محصول مشترک، شاهد زنانی بی‌حجاب هستیم که به آسانی در کنار هنرپیشه‌های ایرانی قرار می‌گیرند و ایفای نقش می‌کنند. توجیه فیلم‌سازان و برخی نقادان سینمایی در این زمینه، غیرمسلمان بودن این زنان و جواز نگاه به آن‌ها و تصویرشان است؛ اما به راستی حضور بازیگران خارجی در فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی چه نیازی از مخاطب مسلمان ایرانی را پاسخ می‌دهد؟! اگر این شیوه از تکنیک‌های دنیای فیلم‌سازی به شمار می‌آید، چرا فیلم‌سازان خارجی، نیازی به نشان دادن زنی با حجاب کامل اسلامی در فیلم‌هایشان ندارند و فقط فیلم‌سازان ما نیازمند بهره‌مندی از بازیگری هنرپیشه‌های بدون حجاب در فیلم‌هایشان هستند؟! بی‌گمان این موضوع نه به عنوان تکنیک حرفه‌ای و نه به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای حقیقی مخاطب، بلکه تنها به منظور جذابیت بخشیدن، ایجاد تنوع در پوشش بانوان حاضر در فیلم و نیز گیشه‌پسند بودن محصول تولیدی، انجام می‌شود. این روند، ممکن است در آینده به صرف هزینه‌های میلیاردی برای دعوت از ستاره‌های بالیوود و هالیوود و چهره‌های برجسته سینمای جهان برای حضور در فیلم‌های ایرانی بینجامد که در آن صورت نمی‌توان به باقی ماندن هویت ایرانی و حجاب اسلامی امید داشت.

بی‌توجهی به حجاب

پوشاندن تمام بدن، به استثنای صورت و دو دست برای زنان مسلمان واجب است و در این زمینه هیچ‌گونه اختلافی میان علما وجود ندارد؛ ولی این مسئله از سوی برخی

و پوشش و رفتارشان دستمایه خواست فیلم‌سازان است. در فیلمی با پوشش چادر و نقاب حاضر می‌شوند و در فیلمی دیگر بالباس اسپرت و روسری کوتاه و... در صورتی که اگر بازیگر دارای تعهد دینی باشد، از پذیرفتن نقش‌های نامناسب با شأن خود پرهیز می‌کند و هویت خویش را فدای شهرت نمی‌سازد. وجود این‌گونه افراد در سینمای ایران، خطری جدی برای مخاطبان جوان است که با الگو قرار دادن ایشان از هویت اصلی خود دور مانده، به کج راه می‌روند.

تأثیر بازیگر بر احساسات جامعه را نمی‌توان انکار کرد. اثر مرگ بازیگر سریال نرگس (پوپک گلدره) بر مردم شاهدهی بر این مدعا به شمار می‌آید. تأثیر رفتارها و حتی کلام بازیگران بر مخاطب نیز امری تجربه شده است. پخش تصاویر بازیگران با پوشش‌های نامناسب و یا بدون حجاب، در حقیقت شخصیتی را که ایفای آن نقش را بر عهده داشته، در ذهن مخاطب تخریب می‌کند.

لازم است برای ایفای نقش‌های کلیدی فیلم‌ها و سریال‌ها که بر روحیه و عواطف مردم، تأثیرگذارند، از بازیگرانی بدون سابقه منفی در اذهان عمومی و یا افرادی متناسب با روحیات نقش، دعوت به همکاری شود. استفاده از بازیگری کاملاً غریبه برای ایفای نقش اول زن در سریال «مریم مقدس» و یا بازیگر نقش قطام در سریال «امام علی (ع)» و تأثیر ویژه آن بر روی مخاطبان، تجربه‌ای از این جنس است.

یکپارچه نبودن حضور چادر در سریال‌ها و تولیدات تلویزیونی

یکپارچه نبودن حضور چادر در برنامه‌های تلویزیونی، سبب سرگردانی مخاطب در مورد ضرورت و اهمیت آن می‌شود. مجریان برخی از برنامه‌ها با پوشش چادر و برخی دیگر با پوشش‌های رنگارنگ حاضر می‌شوند. این در حالی است که مسئله درباره مردان متفاوت بوده، گویا پوشیدن کت و شلوار به عنوان لباسی مشترک میان گویندگان بخش‌های خبری و اغلب برنامه‌های تلویزیونی رایج است. چنانچه فرم مناسبی از پوشش چادر با طراحی شایسته، برای مجریان زن بخش‌های گوناگون به صورت همسان در نظر گرفته شود، می‌توان غیر مستقیم و با تکیه بر تصویر،

فیلم‌سازان مورد غفلت قرار گرفته و بیرون بودن قسمتی از موی جلوی سر بازیگران زن، داشتن مانتوهای آستین کوتاه و نبوشیدن جوراب برای زنان، امری رایج در فیلم‌ها به شمار می‌رود. این بی‌توجهی به حجاب، موجب نوعی عادی‌سازی در ذهن مخاطب و گرایش به آن می‌شود. بی‌گمان، هیچ کدام از مراجع بر بی‌اشکال بودن این نوع پوشش صحه نمی‌گذارند و سازندگان این‌گونه فیلم‌ها آرای شخصی و تفسیرهای به رأی خود از احکام دینی مربوط به حجاب را به مخاطبان القامی کنند.

استفاده از آرایش‌های غلیظ

واجب نبودن پوشش صورت و دستان در دین مبین اسلام، مشروط به آراسته نبودن آن‌ها است؛ اما رسانه‌های تصویری برای جذاب‌تر کردن تصاویر، آرایش‌هایی بسیار غلیظ با استفاده از گریم‌های حرفه‌ای را برای هنرپیشه‌های زن به کار می‌برند که حتی در فیلم‌های خارجی هم دیده نمی‌شود. این مسئله درباره اغلب به اصطلاح ستاره‌های سینمای ایران و اکثر فیلم‌های سینمایی صادق است.

تخریب نقش‌های تأثیرگذار و محبوب توسط صاحبان نقش‌ها

در رسانه‌های دیداری کشورمان، هر چند وقت یکبار شاهد شهرت چشم‌گیر بازیگرانی می‌شویم که اغلب نه به واسطه هنر بازیگری، بلکه به سبب بازی در فیلم‌های کم‌مایه و مبتذل به مهره‌های اصلی سینما و گزینه‌های دائمی فیلم‌سازان تبدیل می‌شوند؛ بازیگرانی که گویی هیچ هویتی ندارند، هیچ گونه محدودیتی را برای خود قائل نیستند

چادر را با نگاه مخاطب گره زد و شاهد رواج آن در میان زنان بود.

نمایش مردان برهنه

رعایت حجاب و حفظ عفاف منحصر به زنان نیست و مردان را نیز در بر می گیرد؛ ولی متأسفانه در برخی فیلم‌ها، تصاویری از مردان پخش می شود که عفت جامعه را لکه دار می کند.

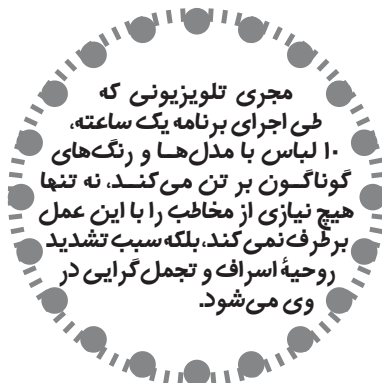
راهکارهای پیشنهادی برای ترویج فرهنگ حجاب از طریق رسانه‌های دیداری

ترویج حجاب در میان کودکان

ترویج حجاب باید از برنامه‌های کودک آغاز شود. همان گونه که نمایش روابط دوستانه دختر و پسر در برنامه‌های کودک، تبلیغات و ... بر ذهن کودک تأثیرگذار است، نشان دادن نزدیکی دختران با حجاب به خدا و علاقه‌مندی اهل بیت (علیهم السلام) به ایشان، از طریق ساخت کارتون و برنامه‌های کودک، می تواند در روحیه و تصمیم‌گیری او برای انتخاب پوشش آینده‌اش تأثیر گذار باشد. گاهی دختران ۹ و ۱۰ ساله همانند کودکان کوچک‌تر بدون پوشش در برنامه‌های زنده تلویزیونی حاضر می شوند!

تبیین فلسفه حجاب با حضور کارشناسان دینی

تاکنون هیچ گونه برنامه‌ای در زمینه تبیین «فلسفه حجاب» و چرایی و حدود آن، از

سوی صدا و سیما اجرایی نشده است. این در حالی است که براساس بررسی‌ها، نوع پوشش و ظاهر افراد و رفتارهای خارج از عرف دینی ایشان به دلیل ناآگاهی و عدم شناخت مسائل اسلامی بوده^۲ و بی‌گمان، تلویزیون بهترین وسیله برای تفهیم این مسائل به شمار می آید.

با توجه به شبهات متعددی که در زمینه حجاب وجود دارد، لازم است تولید برنامه‌های قوی و کارآمد با حضور کارشناسان در دستور کار صدا و سیما قرار گیرد تا شبهات مربوط پاسخ‌گویی شوند.

ارائه الگوهای پوششی مناسب

رسانه‌های تصویری، باید با رعایت موازین اسلامی در تهیه و پخش برنامه‌های خود، افزون بر نوع پوشش به انتخاب رنگ نیز توجه داشته باشند. بی‌شک، مجری تلویزیونی که طی اجرای برنامه یک ساعته، ۱۰ لباس با مدل‌ها و رنگ‌های گوناگون بر تن می کند، نه تنها هیچ نیازی از مخاطب را با این عمل برطرف نمی کند، بلکه سبب تشدید روحیه اسراف و تجمل‌گرایی در وی می شود.

استفاده از ظرفیت‌های رسانه در تبیین آفت‌های فردی و اجتماعی بی‌حجابی

اگر صدا و سیما با استفاده از ظرفیت‌های گسترده رسانه‌ای، به انعکاس خطرهای آفت‌های رواج بی‌حجابی برای فرد و اجتماع و نیز مصونیت حاصل

از بهره‌مندی حجاب بپردازد، در مدتی کوتاه می توان فرهنگ حجاب را نهادینه کرد، به گونه‌ای که فقط تعدادی انگشت شمار، به حجاب بی توجه باشند. تشریح رابطه متقابل دوری زنان از حجاب و عفاف و افزایش آمار جرم و جنایت در جامعه و نیز تأثیر بی‌عفتی و بی‌حجابی در شدت یافتن بحران‌های روحی و اختلاف‌های خانوادگی می تواند تا حدی چشمگیر، میزان گرایش به بی‌حجابی را کاهش دهد.

معرفی حجاب به عنوان شاخصه هویت ملی و مذهبی زن مسلمان ایرانی

سیره عملی بانوان نمونه اسلام به ویژه حضرت فاطمه زهرا (س) و حضرت زینب کبری (س)، الگوی رفتاری مناسبی را در اختیار زنان مسلمان قرار می دهد تا با تکیه بر عملکرد و فرمایشات گهربار این بزرگواران، به حقیقت حجاب پی برده، آن را پیشه خود سازند. بررسی پوشش این دو گوهر گرانقدر در مقابل نامحرم به عنوان شاخصه هویت دینی زن مسلمان در کنار تبیین پوشش زن ایرانی در طول تاریخ به عنوان شاخصه هویت ملی زن ایرانی، می تواند نقش‌پذیری جوانان از هویت بیگانگان را کاهش دهد.

تحلیل رخدادهای جهانی درباره حجاب

هر روزه شاهد پخش خبرهای متعددی از گوشه و کنار جهان درباره مخالفت‌های غرب با مظاهر دینی مسلمین و به ویژه حجاب هستیم. اخراج گویندگان محجبه از شبکه‌های تلویزیونی و ممنوعیت حجاب در کشورهای اروپایی مانند فرانسه و حتی آسیایی نظیر ترکیه در زمره این اقدامات است. ضرورت دارد صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به اعلام خبر این وقایع دنباله‌دار و هدفمند، بسنده نکند، بلکه با واکنش به موقع از طریق برنامه‌سازی سریع و مناسب، تهیه گزارش و تشکیل نشست‌های تحلیلی در شبکه‌های گوناگون، این اقدامات را بررسی و دلایل اهمیت حجاب و تهدیدهای آن برای دشمنان را تبیین کند.

پی‌نوشت‌ها

۱. داور شیخ‌خواندی، جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌شناسی جامعه، نشر مردنیز، ۱۳۷۳، ص ۳۴۴.
۲. پایگاه اینترنتی مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، WWW.women.gov.ir

